

RECENZJA

rozprawy doktorskiej mgr. Piotra Szklarza pn. *„Ocena efektywności przedsiębiorstw innowacyjnych na przykładzie województwa zachodniopomorskiego”*

Promotor: dr hab. Rafał Klóska, prof. US

Promotor pomocniczy: dr Tomasz Norek

Praca przedkładana na Wydziale Zarządzania i Ekonomiki Usług
Uniwersytetu Szczecińskiego.

W recenzji dokonano oceny zasadniczych aspektów rozprawy doktorskiej, a mianowicie:

- wyboru problematyki badawczej i uzasadnienia wyboru tematu,
- podstawowej hipotezy i celu badawczego,
- źródeł informacji i metod badawczych,
- struktury i zawartości merytorycznej dysertacji,
- oraz sformułowano konkluzję kwalifikacyjną całej dysertacji.

Przedłożona praca doktorska obejmuje 246 strony maszynopisu i składa się z abstraktu w języku polskim i angielskim, spisu treści, wstępu, treści właściwej (5 rozdziałów), zakończenia, spisów literatury, rysunków i tabel oraz załączników. Dysertacja została wzbogacona 68 rysunkami i 7 tabelami. Opracowanie zostało oparte na obszernym materiale empirycznym oraz bogatej literaturze (ca 175 pozycji) polskiej i obcojęzycznej.

1. Problematyka badawcza i uzasadnienie wyboru rozprawy doktorskiej

Podjętą w rozprawie doktorskiej problematykę uważam za ważną i aktualną. Jak wynika z doświadczeń krajów wysoko rozwiniętych, aktywność innowacyjna przedsiębiorstw i regionów wpływa na ekonomiczność prowadzonej działalności gospodarczej. Inne podmioty dostrzegając skutki zmian u konkurencji, przez efekt naśladownictwa wprowadzają zmiany u siebie, co określane jest jako korzyści zewnętrzne aktywności innowacyjnej, rozprzestrzeniające się po rynku. Jakościowe zmiany w gospodarce trudne są do kwantyfikacji w sposób ilościowy. Stąd niewiele jest studiów potwierdzających owe zależności, a większość z nich skupia się na badaniu relacji makroekonomicznych. Tym trudniejsze jest ich wykazanie w krajach doganiających, w których działalność innowacyjna

nie jest zjawiskiem powszechnym. Interesującym jest pytanie czy i na ile przedsiębiorstwa w Polsce są efektywne innowacyjnie? Krajowa gospodarka jest stymulowana wewnątrz przez wzrost ilościowego popytu, gdy napływ inwestycyjnych środków wspólnotowych ukierunkowana jest na zmiany w stosowanych w przedsiębiorstwach technologiach. Odkrywanie, na tym etapie rozwoju cywilizacyjnego Polski, na ile gospodarka staje się bardziej efektywna na skutek zmian technologicznych wydaje się zadaniem ze wszech miar celowym, aktualnym i interesującym poznawczo oraz aplikacyjnie. Określenie bowiem skali wpływu innowacji na efektywność ekonomiczną przedsiębiorstw pozwoli zwrócić szczególną uwagę na potrzebę wzmocnienia polityki stymulowania aktywności technologicznej gospodarki, dookreślenia jej kierunków i przeformułowania stosowanych instrumentów.

Autor, badając wpływ aktywności innowacyjnej przedsiębiorstw na ich efektywność ekonomiczną w województwie zachodniopomorskim, podjął próbę rozwiązania tak sformułowanych problemów i odpowiedzi na postawione pytania. Region Pomorza Zachodniego jest przeciętnie rozwiniętym na tle innych w Polsce i słabo na tle pozostałych w skali całej Unii Europejskiej. Wydaje się on właściwym terytorium eksploatacji i kreowania nowej wiedzy, która może być użyteczna.

Wychodząc z przedstawionych uwarunkowań, chciałbym podkreślić słuszność i trafność wyboru tematu w kontekście intencji, celowości i wymagań stawianym rozprawom doktorskim. Temat pracy mgr. Piotra Szklarza jest właściwy i w pełni uzasadniony oraz ma duże znaczenie z punktu widzenia potrzeb badań naukowych, jak i praktyki życia gospodarczego. Prezentowana rozprawa wpisuje się w nurt badań nad kluczowymi zagadnieniami innowacyjności przedsiębiorstw. Wyniki przedstawionych przez Autora badań empirycznych mogą być pomocne przy formułowaniu kierunków polityki innowacyjnej i regionalnej.

2. Podstawowa hipoteza i cel badawczy rozprawy doktorskiej

Autor sformułował główny cel rozprawy, którym było wykonanie pomiaru i analizy efektywności przedsiębiorstw działających w województwie zachodniopomorskim, które zrealizowały projekty innowacyjne w sposób usystematyzowany (s. 9). Co więcej, tak przyjęty cel miał kontekst zarówno nominalny (bezwzględny), jak i relatywny – w stosunku do innych przedsiębiorstw i alternatyw w zakresie alokacji kapitału.

Jednocześnie mgr Piotr Szklarz sformułował główną hipotezę badawczą i dwie pomocnicze. Pierwsza nich w następującym brzmieniu: wdrażanie innowacji przez przedsiębiorstwa skutkuje rosnącą ekonomiczną efektywnością ich działania (s. 10).

Hipotezy pomocnicze ściśle nawiązują do głównej i przyjęły następującą postać (s. 10):

1. Działalność przedsiębiorstw innowacyjnych charakteryzuje wyższa ekonomiczna efektywność działania w wymiarze operacyjnym w odniesieniu do ogółu przedsiębiorstw.
2. Przedsiębiorstwa, które wdrożyły projekty innowacyjne tworzą dodatnią ekonomiczną wartość dodaną w odniesieniu do alternatywnych, rynkowych możliwości alokacji ich kapitału.

Sformułowane cel i hipoteza, w moim przekonaniu, są postawione trafnie i dobrze porządkują dalszy tok postępowania badawczego. Oceniając hipotezy cząstkowe pracy, można uznać, że są one prawidłowo i właściwie sformułowane oraz adekwatne do postawionego problemu badawczego. Zarówno cel, jak i hipoteza badawcza mają zakresy uzasadniające przygotowanie rozprawy awansowej.

W tym miejscu wyrażam wstępną opinię, iż Doktorant w pełni zrealizował założony cel swojej rozprawy, prezentując opracowanie o właściwych walorach merytorycznych i poznawczych, w pełni odpowiadających wymogom rozprawy doktorskiej.

3. Źródła informacji i metody badawcze

Rozważania podjęte w pracy opierają się na pogłębionych studiach literaturowych. Wykorzystano 175 pozycji literaturowych zachowując równowagę między literaturą krajową i obcojęzyczną. Wykorzystano dane statystyczne i informacje Głównego Urzędu Statystycznego (Bank Danych Lokalnych). Przeprowadzono badanie ankietowe na grupie 102 przedsiębiorstw innowacyjnych w województwie zachodniopomorskim a zakumulowane dane poddano obróbce analitycznej przy wykorzystaniu modeli efektywności operacyjnej, intelektualnej i rynkowej (opisane w kolejnej części opinii).

4. Struktura i zawartość merytoryczna dysertacji

Przechodząc do szczegółowej oceny treści i zawartości rozprawy pragnę zwrócić uwagę, że tytuł jest w pełni zgodny z treścią i prezentowaną problematyką. Przyjętym celom w rozprawie został podporządkowany jej układ. Praca składa się z pięciu rozdziałów merytorycznych, które można ująć w trzy zasadnicze części. Pierwsza z nich (rozdziały I-II) zawiera analizę literatury krajowej i zagranicznej, wyjaśnienie na gruncie teoretycznym zagadnień innowacji i wielowymiarowej efektywności ekonomicznej. Druga część metodyczno-empiryczna (rozdziały III-IV) koncentruje się na empirycznej weryfikacji

sformułowanej hipotezy i założeń badawczych, gdy trzecia część (rozdział V) ma charakter postulatywno-oceniający.

Rozdział pierwszy zatytułowany „Innowacyjność i jej znaczenie dla funkcjonowania przedsiębiorstw” (30 stron) można uznać za wprowadzający do problematyki rozprawy. Autor skupia swoje rozważania na wyjaśnieniu podstawowych pojęć: innowacji i ich rodzajów, modeli procesów innowacyjnych i ich ewolucji oraz pozycjonuje innowacje jako czynnik poprawy konkurencyjności przedsiębiorstw, pokazując dorobek naukowy z tego zakresu. W szczególności przeprowadził syntetyczny opis wybranych zagadnień z ewolucji podejścia do zagadnienia innowacji, skutkujących wielowymiarowym ujęciem i interdyscyplinarnym charakterem tego zjawiska. Analizując wpływ innowacji na wzrost i konkurencyjność przedsiębiorstw dokonał przeglądu egzo- i endogenicznych modeli wzrostu, szczególnie w zakresie postrzegania postępu technologicznego, jako jednego z kluczowych czynników determinujących wzrost gospodarczy. Następnie opisał proces innowacyjny w przedsiębiorstwie jako kluczową przestrzeń kreowania i/lub adaptowania innowacji. Rozdział ten należy uznać za przeglądowy i porządkujący omawiane w rozprawie zagadnienia. W zakończeniu podkreśla wagę ewolucji podejść i imperatywu obserwacji trendów w zakresie kierunków i zmian metodyki wspierającej procesy innowacyjne..

Rozdział drugi wprowadza kategorię efektywności ekonomicznej przedsiębiorstw (34 stronic). Punktem wyjścia rozważań w tym rozdziale jest wyjaśnienie ewolucji pojęcia efektywności w naukach ekonomicznych, a Autor przytacza często odmienne podejścia metodologiczne. Przedstawia różne jej wymiary, koncentrując się na szerokim i wąskim ujęciu zagadnienia. Omówił także różne metodyki diagnozowania i poprawy efektywności przedsiębiorstw. Autor przedstawił zestaw różnych miar efektywności przedsiębiorstw, nawiązując do toczącej się w literaturze dyskusji nad doбором adekwatnych metod pomiaru efektywności innowacyjnej.

Oceniając treść rozdziałów 1-2 uważam, że zakres przedstawionych zagadnień, jak i merytoryczna ich strona, są wystarczające z punktu widzenia przyjętego celu pracy. Doktorant wykazał się umiejętnością prezentacji wielu różnorodnych zagadnień i podejść z tym związanych.

Rozdział trzeci jest pierwszą z dwóch częścią empirycznych (35 stron). Autor omawia w nim pozycję innowacyjną Polski na tle innych krajów Unii Europejskiej i województwa zachodniopomorskiego na tle kraju w oparciu o dwie metodyki GCI i EIS. Szczegółowo opisał grupę regionalnych przedsiębiorstw innowacyjnych oraz wprowadzone tam nowe rozwiązania. Wzbogacił go również o wyniki autorskiego badania ankietowego w

zakresie barier i przyczyn zaniechania realizacji procesów innowacyjnych. W zakończeniu konstatuje o konieczności odpowiedniego doboru przedsiębiorstw do prowadzonego badania, aby zapewnić jego wysoką jakość i reprezentatywność, choć z tym ostatnim można polemizować ze względu na przyjęte przez Autora w dalszej części pracy kryteria ograniczające (rysunek 4.1, s. 114).

Za najbardziej wartościową część pracy należy uznać rozdziały czwarty i piąty. Są one udaną próbą weryfikacji hipotez zawartych we wstępie, ale również osiągnięcia założonego głównego celu. W rozdziale czwartym przeprowadzona została analiza danych empirycznych w oparciu o przyjętą metodykę badawczą (29 stron). Szczegółowo i rzetelnie omówiono oraz uzasadniono przyjętą próbę badawczą (102 przedsiębiorstwa). W pierwszym kroku przeliczono wskaźniki efektywności operacyjnej, w drugim intelektualnej wartości dodanej (model VAIC) i w trzecim efektywności rynkowej (model EVA), które łącznie stanowią o wielowymiarowym podejściu do badania efektywności ekonomicznej. Miary obliczono dla dwóch okresów: 2012 rok i 2017 rok, a następnie zestawiono, porównano i wyciągnięto wnioski. Zastosowanie tego modelu w województwie zachodniopomorskim można uznać za oryginalny wkład Doktoranta do nauki. Ma on również znaczną wartość praktyczną i może stanowić bazę odniesienia dla działań decydentów w województwie w zakresie kształtowania na tym terenie polityki innowacyjnej. Autor dodatkowo wydzielił klasy wielkości przedsiębiorstw i skalę ich innowacyjności oraz typy innowacji, co wzbogaciło zawarte tam rozważania o naukową wartość dodaną. Na końcu poszczególnych części tego rozdziału zostały zawarte wnioski informujące o wzroście efektywności ekonomicznej przedsiębiorstw aktywnych innowacyjnie. Sposób prezentacji i analizy wyników jest poprawny i wskazuje na bardzo dobre przygotowanie Autora do prowadzenia badań. Na szczególną uwagę zasługuje systematyczność i konsekwentność prowadzonych rozważań.

Rozważania podjęte w rozdziale piątym to ocena i dyskusja nad wynikami badań osiągniętymi w poprzedniej części pracy (23 stronic). Uzyskane rezultaty zostały odniesione do ogółu przedsiębiorstw, jak i wybranych wartości porównawczych tj. alternatywnych rynkowych możliwości wykorzystania kapitału. Przedsiębiorstwa innowacyjne osiągnęły dwukrotny wzrost rentowności kapitału i wydajności pracy, trzykrotny wzrost rentowności aktywów i 50% wzrost ich produktywności, 145% wzrost przychodów ze sprzedaży i dwukrotnie zwiększyły rentowność sprzedaży, przy niewielkiej poprawie efektywności kosztowej. Wszystkie te kategorie wydatnie odbiegają od podmiotów nieinnowacyjnych działających w województwie zachodniopomorskim. Co więcej, zwrot na zainwestowanym kapitale był pięciokrotnie wyższy niż alternatywa w postaci inwestycji w dłużne papiery

skarbowe i prawie półtora razy wyższy niż obciążony średnim ryzykiem indeks WIG. W ostatnim paragrafie piątego rozdziału Autor wskazał na potencjalne obszary poprawy efektywności przedsiębiorstw i sformułował trzy scenariusze wzrostu wyników finansowych przedsiębiorstw.

Pozytywnie oceniam zakończenie pracy, w którym Autor ustosunkował się do weryfikacji hipotez badawczych i założonego celu głównego. Układ pracy oceniam jako logiczny i merytorycznie uzasadniony.

Nie negując zasadniczych wyników badań, postuluję kontynuację podjęcie dalszych badań z tego zakresu. Należy zauważyć, iż Doktorant skoncentrował się na jednym województwie zachodniej Polski. Powstaje pytanie o efektywność innowacyjną w innych regionach i Polsce jako kraju. Przyjęty okres badania nie jest ciągły – 2012 i 2017 rok, stąd propozycja jego uzupełnienia i być może wykonania badań panelowych dla zwiększenia precyzji wyników, choć zdaję sobie sprawę z pracochłonności takiego działania, gdy Autor nawet bez takich analiz osiągnął założony cel badawczy. Również kierunkowe byłoby uwzględnienie w kolejnych badaniach problemu kooperacji w zakresie innowacji. Jest on coraz silniej podkreślany w literaturze przedmiotu i krajowych realiach gospodarczych. Doktorant w trakcie pisania pracy dopuścił się również kilku powtarzanych uchybień językowych na stronach: 9, 22, 27, 28, 61, 62, 74, 75, 110, 112, 116, 124, 141, a dotyczących przede wszystkim takich sformułowań jak „branża”, „rynek zewnętrzny” czy „wdrażanie innowacji”. Nie jest ich wiele i pozostają bez znaczenia dla odbioru pracy jako całości.

5. Konkluzja klasyfikacyjna

Reasumując chciałabym podkreślić, iż rozprawa doktorska Pana mgr. Piotra Szklarza zawiera duży ładunek poznawczy oraz aplikacyjny, który wzbogaca wiedzę w omawianym zakresie. Posiadając cechy nowatorskie (m.in. wykorzystanie trzech przyjętych metod badania wpływu aktywności innowacyjnej na efektywność ekonomiczną przedsiębiorstw na poziomie regionalnym, reprezentatywność i systemowość podejścia oraz jego kompleksowość i wielowymiarowość) praca stanowi w moim przekonaniu wartościowy dorobek naukowy Autora. Do innych walorów tej pracy zaliczam ponadto :

- trafny wybór tematu, który jest aktualny i ważny,
- wyraźnie określony cel, którego wybór poparty jest studiami literatury krajowej i zagranicznej,
- wykorzystanie w pracy aktualnej i bogatej literatury przedmiotu. Znajduje to odzwierciedlenie zarówno w przypisach, jak i końcowej bibliografii końcowej,

- umiejętność sformułowania celu pracy i stawiania hipotez badawczych, które w sposób przekonujący udowadnia i trafnie formułuje wnioski,
- oparcie rozważań na wynikach własnych badań empirycznych. Przytoczone wyniki badań pozwoliły Doktorantowi zweryfikować hipotezę,
- oryginalność badań, przejawiająca się tak w zakresie zdefiniowania problemu, jak i w przyjętej metodzie badawczej, oraz w spojrzeniu na całość problematyki.

W świetle powyższej oceny zawartości rozprawy doktorskiej Piotra Szklarza nt. „Ocena efektywności przedsiębiorstw innowacyjnych na przykładzie województwa zachodniopomorskiego”, pragnę stwierdzić, że stanowi ona oryginalne rozwiązanie zagadnienia naukowego. Rozprawa ta w pełni spełnia wymagania stawiane rozprawom doktorskim w świetle ustawy o tytule naukowym i stopniach naukowych. Wnoszę o jej dopuszczenie do publicznej obrony.

